

ראה זה חדש הוא כבר היה! (קהלת א' י').

דעת - אתר לימודי יהדות ורוח

www.daat.ac.il

הקדמה.

כמו העובר לא יצלח במהרה לבוא אל מחוז חפצו אם לא ישאל ליודעיו איזה הדרך אשר ילך בו, כי דרכו נתעה ושיובב, ככה ילך האיש תועה ולא יגיע אל המדות השלימות ואל נחלת ההצלחה בימי חייו אם לא בחר בעוצם כחו בימי ילדותו ללמוד מהלמודים המוסריים ולחקור בענינם הנעימים המפיקים עונג, למען אשר יעמדו המדות הטובות לשעשוע לימי חייו עד עת חליפתו, רק בהם ישכיל האדם על כל דבר ויבחר בטוב וימאס ברע ויגיע אל מחוז חפצו אל הדרך השלימות.

אך רבים מאסו הדרך הזה ומסבת ההרגל עדיה: ועיר פרא אדם יולד (איוב י"א, י"ב). הדרך השלימות מזור להם ואין להם חפץ במושכלות המתוארות באמת כמו שאמר החכם: לא יחפוץ כסיל בתבונה (משלי י"ח ב). ע"כ ההרגל נעשה טבע, ולהיות שזו החכמה שנואה בעיני רוב בני אדם מפני שלא ראו בילדותם בבית אבותם שהדרך הזה מצות אנשים מלומדה וירחקו ממנו עם היותו ראשית השלימות. אמנם האנשים האלה עניי תבונה הם ויש להצטער על נפשם האומללה, כי בזה מורידים גדולתם וחובת כל איש להתרחק מהם. חי ד' לרעתם אין ערך, חכמים הם בעיניהם ובקול רם בראש כל חוצות בכל שוקים ובכל האסיפות ישמיעו בקול גדול מליהם, לא את אשר חכמים בעלי האמונה והיראה מבני יגידו, רק זאת אשר ארו מגפן נכריה ענבים באשים ורעות נכריות אשר מדעתם כרעו וילדו ישמיעו. לכן לכל איש מבני אשר נפשו קשורה בעצם כחו באמונת אבותיו רק בזה יזכה את ארחו להכשיר את נפשו אל קניי השלימות אם ישאב את מימיו ממקור מים חיים מכאר חפרוה שרים כרוה נדיבי העם, כי בספריהם יראת אלדים חכמה ומוסר נשלוות; הראשונה והאחרון תתאר הלב והשניה תתאר הראש. ואם אמנם ששלושתן משלבות אישה אל אחותה לא תשלם האחת בלעדי חברתה, כי היראה ראש אמיר לעץ הדעת אשר יחיה בו האדם, והחכמה בלי מדות מוסריות ככלי אין חפץ בו, ומוסר בלי חכמה ג"כ לא תתקן ענינה, כי במה תשוערנה המדות המוסריות אם לא כמדות החכמה? לכן בחרו מימי קדם הנביאים ומורי המדות המשל והדמיון. המשל יחזק הדבר בהתפעלויות הנפש ולקרב אותו בתוארו להמדה בתמונת הדבר הנראה, ומסגולת המשל להגיד עוד דברים — תקצר הלשון. ככל זאת מוכרח אני להזכיר עוד שלהמשל יש הודאות חיצוניות ופנימיות. ההוראה החיצונית היא כמו

מלבוש וההוראה הפנימית היא שכל עמוק ולא יגיעו אליה רק יחיד סגולה אשר יראת אלדים בלבם. ולא כן הוא הדמיון, כי הוא השואה והערכה תכונת דבר בדבר אחר מפורסם ממנו ומצד ההערכה הנאות יתחזק הדבר יותר במחשי השומע.

וכי תאמר בלבבך הלא כל המשלים והדמיונים אשר נמצא בזה הספר הלא חמה כתובים הם בספרי נביאים והתנאים וכי ולמה לי למלאכה זאת? מדוע אשקוד על שעריו ללמוד מהם אורח השכל והמוסר? אבל לא אוכל להסכים לדעה זו מפני שהמחבר ז"ל אגד לאגודה אחת יראת אלדים חכמה ומוסר ואגודה המשולשת במהרה לא תנתק וללמוד הדרכים האלה להבחין האמת מן השקר והטוב מן הרע בדרך נכון כפי אמתת הקבלה היתה מטרת חפצו מהמחבר ז"ל, ומי שיש לו דעת ויבוא בשעריו יטע בלבבו יראת אלדים ולהבין דרכי השכליות ויקבע לו דרכי ישרים אשר על ידם יבין דבר מתוך דבר וישיג הנעלם מן הגודע להגיע אל הדרך השלימות. והחוקר בדברי מוסר ההם וישתמש בהם לבחון בפועל ד' ובמעשי ידיו ולהגות בתורת ד' בחכמה ובמוסר ולהבין עמקי דרכיה, בזה הרי הוא עושה דצון קונו כמאמר רבן גמליאל בנו של רבי יהודה הנשיא שהוא אומר יפה ת"ת עם דרך ארץ שיגיעת שניהם משכחת עון (אבות ב', ב.). ודי בזה להסיר התלונה מעלי בעד התשורה אשר הקרבתי לפניך היום. ודע כי בימים האלה דורשי התורה ולומדיה וחוקרי עקרי הדת ותופשי האמונה פסו, רבים בלימודי נכרים ישפיקו חיוב גדול מונח על כל בר ישראל הבוחר בתורת ד' והמאמין בדברי נביאיו וחכמיו באמת ובתמים, כי תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב (דברים ל"ג, ג) לשמור א"ע מן הדרך אשר נטו אחריו האנשים המתחדשים המתפרצים מפני אלדי ישראל, עבדים המה לתאותם בנים בלי אמן וסברות חכמתם בדויות ודעות כוזבות המה; מימיהם שאבו ממעין נרפש מספרי נכרים ורבים מהם תוכו זרקו וקליפתו אכלו, רחוקים המה מעל עיקרי הדת והאמונה ויסודי התורה, ודבר אין להם עם המצוות והאזהרות אשר יסודתם בתורתנו הקדושה מכמה אלפים שנה בתוכנו. צר לי מאוד להזכיר את הדבר הרע הזה אשר נתפשט כעת בישראל אבל נצח ישראל לא ישקר (ש"א ט"ו, כ"ט) כי אני ד' לא שניתי ואתם בני יעקב לא כליתם (מלאכי ג', ו') כי מי כעמך ישראל גוי אחד בארץ (ש"ב ז' כ"ג) ואקוה שבמהרה ישיב הקב"ה את לב בנים אל אמונת אבותם וכל איש ואיש יבחר בנחלת אבותינו הקדושים להבין ולהשכיל ולעסוק בתורת אל חי ולהעמיק בחקירות הנצורות הגדולות העצומות לאין תכלה כדי להכיר גדולות ורוממות האלדי ולהודות לו על רוב טובו אשר הוא גומל לכל כרואי תבל בכל שעה ובכל רגע כי הם מעשי ידיו. דבר שפתים אך למותר שכל איש ואיש מבני מחוייב לעסוק בדברי תורה מפני שלא יצא אדם ידי הובתו בכרכת התורה בלבד אם לא למד אחריו כדאיתא בירושלמי (ריש פרק א'

בברכות) אבל לא רק לעסוק בנפ"ת (ר"ת גמרא, פוסקים, תשובות) כמצווה עלינו ללמוד וללמד לשמור ולעשות כי הם הדברים העומדים ברומו של עולם, אלא ג"כ לעסוק בספרי חמ"ת (ר"ת חכמי מוסר, תולדות ישראל) לשנות ממים חנוזלים מן הלבנון ולהשקות את העדרים עדרי צאן קדשים חיוב גדול הוא בזמן הזה כי מתוך ידיעתם יוכל האדם להכריח בראיה ומופת לשקול בפלס הסברא הנכוחה ולדרוש האמת בינו לכין עצמו ולדעת שיתווכח עם החולק על דברי התורה והקבלה.

בכל האופנים הללו יצטרך לאיש הנלבב לדעת דרכי ההגיון להכריח הבלתי נודע מן הנודע וללמוד הסתום מן המפורש וא"כ יאות למשכיל הנאמן אוהב האמת שיבחן בהם כדי להשיג אמתותם ומהותם ולהרגיל את נפשו בחקירות אשר חקרו שלומי אמוני ישראל כדי שתיישר את שכלו ותלמדהו ללכת באורח מישור ובמעגלי צדק.

אמנם ידעתי את מך ערכי, אף קדמוני שרים בדבר הזה (ר"ל בענין ההוצאות הספר היקר הזה, בשנת שכ"ב הוציא כהר"ר יוסף בכמ"ר יעקב אשכנזי מפדואה בריווא דמדינתו בפעם הראשון את הספר הזה, ובשנת תקס"ז נדפס מחדש ע"י כהר"ר אברהם פריזעק המדפיס לינעוויל בצרפת עם הקמיונים כבראשונה) אולם מעשות פרי ידי לעולם לא ימוש, כי דברי פי חכם חן ומפו נחמדו, כגשם ומורה בלבי יפריחו, והקירותי חדרי במני ירדו, ריקם לא שבו כי הפרו הצמיחו, את רוחי עוררו תת אמרי שפר, יושר אמרי אמת, לחוק בספר.

ועתה אבוא בכרכת תודתי בלב שלם לראש גבר שמו נודע בשערים בשערים המצויינים להלכה לתורה ולספרות עמנו ה"ה הרב המפורסם המפואר המהלל ברוב התשכחות מוהר"ר אברהם ברלינר ג"י היושב בשבת התחכמני בבית המדרש הרבנים בקרית מלך רב בברלין יע"א שהשתדל בעדי ברומא רבתי בבית אוצר הספרים Cosanante ובבית אוצר הספרים לת"ת לקהל עדת ישרון ברומא יע"א להעתיק בעבורי את כתבי יד מספר היקר הזה אשר היו עד עתה גנוזים שם, ספונים ונעלמים בבתי כלאים.

ואל אלדי אבי אתפלל בכל לבי שיתמכני בחסדו ובטובו הגדול לעסוק בתורתו לשמה עד בוא יום חלפתי כאות נפשי, בע"ה פה בוראפעשט יום ג' י"א מנחם אב לסדר: וצדקה תהיה לנו כי נשמור לעשות את כל המצוה הזאת לפ"ק.

המור"ל.